

گزارش برگزاری اولین دوره آموزش کوتاه‌مدت تاریخ شفاهی در دانشگاه پیام نور

سید محمد میرکازمی^۱

پس از مدتی نسبتاً طولانی، تلاش انجمن تاریخ شفاهی ایران و برخی شفاهی‌کاران و نظریه‌پردازان این عرصه، برای طرح مباحث تاریخ شفاهی در دانشگاه‌های کشور، به نتیجه رسید و در طلوعه این هم‌افزایی علمی و تجربی، دانشگاه پیام نور پیشرو شد.

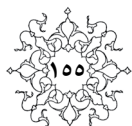
اولین کارگاه آموزش تاریخ شفاهی، ششم و هفتم بهمن ماه به همت گروه تاریخ دانشگاه پیام نور و توسط مرکز آموزش‌های کوتاه‌مدت آن دانشگاه برگزار گردید. دکتر جمشید نوروزی، مدیرگروه تاریخ دانشگاه پیام نور استان تهران، هدف از برگزاری این دوره را ایجاد تحول علمی در مباحث مربوط به تاریخ شفاهی کشور دانست.

سید محمد میرکازمی، عضو انجمن تاریخ شفاهی ایران، از سوی این انجمن، برنامه‌ریزی و مدیریت محتوایی دوره را بر عهده داشت.

پیش از این، علیرضا کمری، سعید فخرزاده و محسن کاظمی، اعضای انجمن تاریخ شفاهی ایران، برگزاری چنین دوره‌های آموزشی را طی جلساتی با مسئولان دانشگاه مطرح و بررسی کرده بودند. تدریس در این دوره کارگاهی را حجت‌الاسلام سعید فخرزاده، غلامرضا عزیزی و مرتضی رسولی‌پور (از اعضای هیئت رئیسه انجمن تاریخ شفاهی)، مهدی کاموس، مرتضی میردار، محمد قاسمی‌پور و خانم شفیقه نیک‌نفس که از اساتید می‌رز و نام‌آشنای تاریخ شفاهی و از جایگاه علمی و تجربی برخوردار هستند؛ بر عهده گرفتند.

مواد و عناوین درسی در این دوره شامل: آشنایی با تاریخ شفاهی، شناخت روایت و روایتگری، مصاحبه فعال، سندشناسی و مستندنگاری، نظام حقوقی و اخلاقی در تاریخ شفاهی، تدوین متون تاریخ شفاهی و فرآیند اجرای طرح پژوهش تاریخ شفاهی بود.

۱- دانشجوی دکتری ادبیات فارسی
پدیس بین‌المللی کیش دانشگاه تهران
mirkazemi25@gmail.com

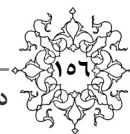
خانم نیک‌نفس در مبحث «آشنایی با تاریخ شفاهی» به چپستی این علم، چگونگی توجه اولیه به این فن، قابلیت استناد منابع تاریخ شفاهی، اهمیت و ارزش منابع شفاهی در مقایسه با سایر منابع تاریخی، تعریف و تعابیر مختلف از تاریخ شفاهی و نمونه‌های تاریخ شفاهی در جهان و ایران پرداخت.

محمد قاسمی پور نیز در باب نظام حقوقی و اخلاقی در تاریخ شفاهی این موضوعات را تشریح کرد: نظام حقوقی و قانونی نوپا و نو تاسیس برای تاریخ شفاهی در ایران، ضرورت شناخت زیرساخت‌ها و بستر فرهنگی - اجتماعی خاص برای علم تاریخ شفاهی در ایران در مقایسه با جهان، قوی بودن حوزه اخلاق و مناسبات انسانی و قواعد عرفی و مرامی در ایران (علی‌رغم ضعف در حوزه قانونگذاری)، ملاحظات اخلاقی در مصاحبه تاریخ شفاهی (تعهدات متقابل مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده)، ضرورت تدوین و تنظیم نظام‌نامه‌های حقوقی - قانونی برای حوزه تاریخ شفاهی در ایران؛ همچنین ایشان به تبیین اخلاق پژوهش در تاریخ شفاهی و رعایت حقوق انسانی، شهروندی در تمامی مراحل کار پرداختند.

حجت‌الاسلام سعید فخرزاده نیز تدریس «فرآیند اجرای طرح‌های پژوهش تاریخ شفاهی» را به این مباحث اختصاص دادند: نحوه و مفاد تنظیم قراردادهای پژوهش، چگونگی نظارت بر پیشرفت طرح‌های پژوهشی، منابع و مراجع در تاریخ شفاهی، میزان نسبی و نحوه پرداخت حق الزحمه‌های پژوهشی؛ و نیز درباره فرم‌ها مورد نیاز و پروپوزال‌های پژوهشی توضیحات مکفی و کاربردی ارائه دادند.

مهدی کاموس در درس روایت و روایتگری به تعارف علمی روایت و نظریه‌های ادبی و تاریخی اندیشمندان پرداختند و درباره سبک‌ها و مکتب‌های تاریخی توضیحات تازه و مفیدی را ارائه کردند.

مرتضی رسولی‌پور که به تدریس شیوه تدوین پرداخت؛ در این جلسه ضمن بر شمردن رویکردهای تاریخ شفاهی این مباحث را تشریح کرد: اغلب موسسات و مراکز اسنادی که بخش عمده‌ای از فعالیت‌های خود را به تاریخ شفاهی اختصاص داده‌اند چون هدف اصلی‌شان آرشیو و نگهداری بوده لذا به موضوع تدوین توجهی نکرده و از این نظر نتوانسته‌اند نیروهای انسانی کارآمدی برای تدوین تربیت کنند. در حالی که تدوین و تنظیم مصاحبه‌ها امری بایسته و ضروری است؛ ضمن آنکه زمانی ارزش کار آنها معلوم می‌شود که مصاحبه‌ها تنظیم و منتشر شوند و تا قبل از آن نسبت به کارهای انجام شده هیچ نوع داوری نمی‌توان کرد. ایشان این نکته را ابراز کرد که با گذشت بیشتر از دو دهه فعالیت در این حوزه، رغبتی برای تدوین و نشر مشاهده نمی‌شود. بهترین افراد برای تنظیم گفت‌وگوها همان مصاحبه‌کنندگان هستند که اطلاعات را جمع‌آوری کرده‌اند اما برای تدوین کارهای خود متأسفانه کمترین آموزشی ندیده‌اند.

کارورزان تاریخ شفاهی برای تنظیم گفت‌وگوها باید با مبانی تبدیل گفتار به متن نوشتار و اصول نگارش و ویراستاری آشنا باشند. از سویی زمانی که برای تدوین و تنظیم یک مصاحبه صرف می‌شود به مراتب بیش از مدت مصاحبه خواهد بود و چنانچه هرچه زودتر اقدامی در این مورد صورت نگیرد چه بسا در آینده با انبوهی از اطلاعات بی سرو ته مواجه خواهیم شد؛ زیرا فراهم‌کنندگان اطلاعات شفاهی اکنون سال‌های پایانی خدمت در نهادها و ادارات را می‌گذرانند و کارکنان بعدی نیز به اندازه آنان از جزئیات کار اطلاع ندارند.

غلامرضا عزیزی بحث آسیب‌شناسی تاریخ شفاهی را مطرح کرد. وی این مبحث را از دو منظر مباحث نظری و اجرایی مورد بررسی قرار داد. نخست ضمن اشاره به تعریف، تاریخچه و چیستی تاریخ شفاهی و تئوری‌های آن به بیان چگونگی تشخیص مرزهای تاریخ شفاهی با نگاشتن شرح حال، خاطره‌نگاری، سنت شفاهی، ادبیات شفاهی، تاریخ روایی و فرهنگ‌عامه پرداخت و در ادامه از نقش حافظه در تاریخ و آسیب‌های مصاحبه‌های تاریخ شفاهی از این منظر سخن گفت. عزیزی در ادامه به بیان آسیب‌های تاریخ شفاهی از منظر مباحث اجرایی پرداخت و به عملکرد و روش مصاحبه و سنجش مصاحبه (مواردی از قبیل اعتبار مصاحبه‌های تاریخ شفاهی، از بین رفتن مرز تصورات شخصی با رویدادهای تاریخی، مبالغه، تحریف و یا فرافکنی، کتمان، پنهانکاری و کم‌گویی، بیان گزینشی گذشته)، نداشتن استاندارد و شیوه‌نامه‌ای خاص و فراگیر برای انجام پروژه‌های تاریخ شفاهی، تعدد مراکز تاریخ شفاهی و عدم ارتباط و یا ناهماهنگی بین آنها، نامشخص و یا مبهم بودن سیاست‌ها و اولویت‌های مصاحبه در برخی مراکز، اعمال سلايق فردی و یا سازمانی در انجام پروژه‌ها و موضوع مصاحبه‌ها، نقش عوامل زمانی و محیطی بر مصاحبه، بازآفرینی و ویراستاری مصاحبه‌ها اشاره کرد و سرانجام به آسیب‌های مطرح در اشاعه اطلاعات پرداخت.

در پایان این گزارش به این نکته اشاره می‌شود که: شرکت‌کنندگان در کارگاه دو روزه تاریخ شفاهی، اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان تهران بودند. مدیر گروه تاریخ دانشگاه پیام نور امیدوار بود که در کارگاه‌هایی که در آینده برگزار می‌شود از دانشجویان و درس‌آموزان آزاد هم ثبت نام خواهد کرد.

برای شرکت‌کنندگان در این دوره گواهی معتبر با ۱۶ ساعت آموزش علمی صادر شد که این گواهی نقش و اعتبار مناسبی در سیستم ارتقای شغلی و علمی درس‌آموزان خواهد داشت.

